

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA SOCIOLOGIJU

MARTINA KOČIŠ

**Intimno partnersko nasilje u mladenačkim
vezama - Analiza slučaja u Gradu Zagrebu**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2017.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Definicija i pojavni oblici nasilja u intimnim mladenačkim vezama.....	6
3. Rizični čimbenici za nasilje u mladenačkim vezama	7
4. Rizični čimbenici za izloženost partnerskom nasilju	8
5. Intimno partnersko nasilje u mladenačkim vezama u RH i u svijetu.....	9
6. Analiza slučaja s Općinskog kaznenog suda za mladež u Zagrebu	11
6.1. Uvod	11
6.2. Struktura, patologija i socioekonomski status obitelji.....	12
6.3. Ličnost i ponašanje	12
6.4. Modaliteti izvršenja kaznenog djela.....	13
6.5. Kazneni postupak	14
6.6. Izrečena sankcija	14
7. Zaključak.....	15
8. Popis korištenih izvora:	16

Sažetak

Nasilje u intimnim partnerskim vezama postoji oduvijek, a u današnjem društvu sve se češće govori i o pojavi nasilja u mladenačkim romantičnim vezama, koje predstavlja veliki društveni problem i kojemu bi trebalo vrlo ozbiljno pristupiti. Cilj ovog rada jest istražiti etiologiju intimnog partnerskog nasilja u mladenačkim romantičnim vezama. Uz pregled dosadašnjih domaćih i inozemnih istraživanja, rad obuhvaća i analizu slučaja intimnog partnerskog nasilja u mladenačkoj vezi. Kao izvor podataka korišten je spis kaznenoga predmeta sa Općinskoga suda za mladež u Zagrebu. Analiza je provedena temeljem obrasca za analizu slučajeva, koji se koristi u istraživanju kriminaliteta maloljetnika, a koje provode Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu i Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za mladež. Svrha ovoga rada jest ukazati na rizične čimbenike koji dovode do nasilnog ponašanja u mladenačkim vezama, a što je važno za identifikaciju zaštitnih čimbenika i time prevenciju budućeg nasilnog ponašanja u romantičnim vezama. Limit ovog istraživanja je fokusiranost na samo jedan slučaj, no dobiveni podaci otvaraju perspektive za buduća opsežnija istraživanja ove negativne i važne društvene pojave.

Ključne riječi: nasilje, intimne partnerske veze, maloljetne osobe, etiologija, prevencija

1. Uvod

Nasilje u romantičnim vezama nije fenomen modernog društva, već postoji od davnina. Dokaze za to pruža nam čak i Biblija. U njoj postoje tekstovi u kojima piše kako muškarci imaju pravo fizički kažnjavati svoje supruge i ostale „niže slojeve društva“, poput sluga i šegrta (Jambrešić, 2016:2, prema Kelly, 2011). Međutim, jako je zabrinjavajuća činjenica da se nasilje u romantičnim vezama sve češće događa i među mladm populacijom, koja upražnjavanje nasilja često smatra normalnim, ili čak poželjnim, kako bi se nad partnerom/partnericom uspostavila kontrola i dominacija. Takvi slučajevi često ostanu nezabilježeni u sustavu jer žrtve zbog straha, srama, neugode, pogrešnog stava da je to izraz pretjerane ljubavi, vjerovanja da se to neće ponoviti ili inih razloga, ne prijavljuju partnersko nasilje i stoga se, s razlogom, vjeruje da je tamna brojka žrtava intimnog partnerskog nasilja u zbilji puno veća. Mladi nerijetko samostalno pokušavaju riješiti probleme i nasilje u ljubavnim vezama, a savjete češće prikupljaju od bliskih prijatelja, nego od starijih osoba (Hodžić, 2007:9,10). Moglo bi se reći da se u RH problemom nasilja u mladenačkim vezama stručnjaci bave tek odnedavno, točnije od 2004. godine, kada je provedeno akcijsko ispitivanje od strane Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI). Rezultati ispitivanja bili su porazni - pokazalo se da je čak 60% mladih bilo izloženo nekom obliku nasilja u vezi, dok se 43% mladih nasilno ponašalo prema partneru (Hodžić, 2007:8). Istina je da se o nasilju u romantičnim vezama nerado govori, pogotovo ako netko osobno proživljava ili se u prošlosti susreo s takvom vrstom nasilja. Međutim, to ne znači da se nasilje ne događa mnogima oko nas jer i žrtve i počinitelji dobro znaju prikriti tragove nasilja i u društvu se ponašaju kao da je u njihovom intimnom životu sve u redu. S druge strane, nažalost, svakodnevno svjedočimo novinskim člancima koji pišu o partnerskom nasilju u romantičnim vezama i koje nerijetko ima i smrtne ishode, primjerice: „Bacio curu u jezero nakon svađe u autu“, 09.09.2009., tportal.hr; „Nevjenčanu partnericu zbog noćnog izlaska poslao u bolnicu“, 22.10.2012., tportal.hr; „Završila u bolnici jer ju je izudarao pijani nevjenčani suprug“, 23.04.2010., Večernji.hr; „Tražila je pomoć jer joj prijete, ali je nisu slušali. Ubio ju je nožem“, 26.09.2012., Večernji.hr; „Slatinac premlatio nevjenčanu suprugu i teško je ozlijedio“, 29.04.2013., Večernji.hr; „Prijetio mi je kad sam ga ostavila, ali nisam ni slutila da bi mi mogao zapaliti kuću“, 10.05.2013, Jutarnji.hr; „Šarmantni zavodnik postao je posesivni manijak! Sve je bilo u redu dok nisam proturiječila“, 24.06.2013., Jutarnji.hr; „Tukao me nogama po licu, rezaokuhinjskim nožem, gasio mi čikove po ruci, gađao me vrelom tavom“, 11.03.2015., Jutarnji.hr. Najčešće su to slučajevi obiteljskog nasilja između bračnih partnera, ali u novije vrijeme nerijetko su akteri takvog nasilja mlade osobe, koje su mahom i maloljetne. Moglo bi

se reći da je partnersko nasilje postala uobičajena pojava ili „javna tajna“ za koju se zna da postoji i da je svuda prisutna, ali se o tome ne govori sve do trenutka dok nasilje u potpunosti ne eskalira. Izrazito potresan primjer mladenačkog partnerskog nasilja sa smrtnim ishodom jest nedavni slučaj iz zagrebačkog naselja Volovčica, kada je dvadesetogodišnji mladić nožem usmrtio godinu dana mlađu djevojku. S nesretnom djevojkom bio je u dugogodišnjoj turbulentnoj vezi, obilježenoj nasiljem i svađama, a mediji su izvještavali kako je djevojka navodno netom prije prekinula ljubavnu vezu, a mladiću je uz to glavni povod za ubojstvo bilo i saznanje da je ona trudna s drugim muškarcem.

Dakle, nasilje u romantičnim vezama postoji otkad postoji i čovječanstvo, ali društvo je tek unazad nekoliko desetljeća prepoznalo taj problem, točnije sredinom 70-ih godina prošloga stoljeća, kada počinju prva istraživanja tog fenomena (Sesar i Dodaj, 2014:162, prema Straus et al.,1980). „Istraživanja o nasilju u bliskim odnosima bila su usmjerena uglavnom na nasilje nad djecom i nasilje među odraslim članovima obitelji. No upravo su istraživanja nasilja u partnerskim odnosima pokazala da se ne radi o fenomenu koji pogađa samo odrasle, već da su i mnogi adolescenti izloženi različitim oblicima nasilja u emocionalnoj vezi“ (Ajduković i Ručević, 2009:217). Rezultati tih prvih istraživanja pokazali su da se nasilje u romantičnim vezama događa i između nevjenčanih te homoseksualnih partnera, a ne samo između vjenčanih supružnika (Sesar i Dodaj, 2014:162, prema Magdol et al.,1997).

Nadalje, danas se, uz fizičko i seksualno nasilje u romantičnim vezama, i psihičko maltretiranje aktualnoga ili bivšeg partnera smatra nasilnim ponašanjem (Jambrešić, 2016:1, prema Kelly, 2011). U literaturi se najčešće navode tri tipa, odnosno pojavna oblika nasilja u romantičnim vezama, a to su fizičko, seksualno i psihičko/emocionalno zlostavljanje (Jambrešić, 2016:2, prema Saltzman et al.,1999., prema Kelly, 2011.), iako se često spominje i ekonomsko nasilje kao četvrti tip nasilja u romantičnim vezama. Nasilje u vezi negativno utječe ne samo na kvalitetu i zadovoljstvo vezom, već i na psihičko zdravlje žrtava (Kaura i Lohman, 2007:368). Stoga je cilj ovoga rada definirati i osvijestiti problem nasilja u mladenačkim romantičnim vezama, pobliže objasniti oblike tog nasilja, ukazati na rizične čimbenike te identificirati zaštitne čimbenike korisne u prevenciji i suzbijanju nasilnoga ponašanja.

2. Definicija i pojavni oblici nasilja u intimnim mladenačkim vezama

Nasilje u mladenačkim vezama definira se kao „fizičko, psihičko/emocionalno i seksualno nasilje, čiji je cilj zadobivanje moći i održavanje kontrole nad drugom osobom u odnosu mladih“ (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Bell KM et al., 2008. i Ehlert, 2007).

Psihičko zlostavljanje podrazumijeva sve oblike vrijeđanja, ponižavanja, zastrašivanja i omalovažavanja, kontroliranje, ucjenjivanje i prijete, prisilno udaljšavanje od obitelji i prijatelja, uhođenje, narušavanje samopuzdanja i kvalitete života (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Bell KJ, 2008. i Ehlert, 2007). Također, obuhvaća i postupke koji žrtvu navode na iskrivljenu samopercepciju. „U literaturi se često rabi pojam emocionalno zlostavljanje kao sinonim, upravo zbog emocionalne boli koju žrtva osjeća zbog takvih ponašanja“ (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Bell KM et al., 2008. i Ehlert, 2007).

Također, istraživanja su pokazala kako je to najčešći oblik nasilja u vezama srednjoškoolaca i studenata te se „procjenjuje da je više od 90% mladih u vezi barem jednom doživjelo neki od oblika psihičkog nasilja“ (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Bell KJ, 2008).

Tjelesno, odnosno fizičko zlostavljanje podrazumijeva agresivno ponašanje koje rezultira namjernim nanošenjem fizičke boli i ozljeda (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Ehlert, 2007). To uključuje ponašanja poput „pljuskanje, grubo guranje, udaranje rukama, nogama i predmetima, bacanje predmeta na partnera/partnericu, čupanje kose i ugrizi (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Ehlert, 2007)“.

Seksualno zlostavljanje podrazumijeva prisiljšavanje na seksualne odnose. Prema Ehlertovoj definiciji: „seksualno nasilje podrazumijeva neželjena i neugodna ponašanja seksualne prirode (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Ehlert, 2007)“. To je ujedno i najrjeđe upražnjavan, ili barem najrjeđe evidentiran, oblik nasilja u vezama (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Bell KM et al.2008).

Ljubomora spada pod psihička maltretiranja, a često rezultira fizičkim nasiljem. Mnogi smatraju kako je upravo ljubomora u suštini glavni pokretač za fizičko nasilje u vezama, a mlađa populacija, koju karakteriziraju naivnost i nedostatak iskustva, često je doživljava pozitivnim čimbenikom jer mladi vjeruju kako je ljubomora pokazatelj ljubavi i privrženosti (Ajduković i Ručević, 2009:218, prema Derusha, 2007).

U vezama u kojima žena ima viši status i veća primanja od muškarca, najčešće će doći do seksualne ljubomore jer će taj muškarac osjećati dodatni strah da će si žena naći boljeg partnera i u primjeni nasilja vidjet će spas da ženu drži pod kontrolom i uza se (Hopcroft, 2009:1851).

3. Rizični čimbenici za nasilje u mladenačkim vezama

Rizični čimbenici u mladenačkim vezama čimbenici su koji utječu na devijantno ponašanje, odnosno na pojavnost i učestalost nasilja u mladenačkim vezama. Rizično ponašanje podrazumijeva postojanje visoke vjerojatnosti da će uslijed neodgovornog ponašanja te izostanka moralnih normi i socijalnih vrijednosnih orijentacija kulminirati kršenjem pravila i zakona (Miliša i Bagarić, 2012:70). Mladi ljudi čine najrizičniju skupinu populacije i sve češće se devijantno ponašaju (Miliša i Bagarić, 2012:77).

Brojne studije i istraživanja upozoravaju na sindrom poremećaja u ponašanju, koji je uočen kod mladih, a koherentan je mnogim nuspojavama modernog društva poput narušenih obiteljskih odnosa i odnosa s vršnjacima, potrebe za osamljivanjem, izražavanjem agresije, destruktivnih razmišljanja i sl. (Miliša i Bagarić, 2012:77).

Nasilje počinje predstavljati veliku opasnost za društvo u trenutku kada postane legitimno i kada mladi ljudi primjere nasilja počnu doživljavati poticajno i primjenjivati u vlastitom ponašanju. Primjerice, sportaši i njihov trud i uspjeh uočeni su samo ako pobijede. Shodno tome, djeca i mladi ljudi postaju primijećeni kada se devijantno ponašaju i kada su zbog toga sankcionirani i kažnjeni (Miliša i Bagarić, 2012:77).

Veliki je broj rizičnih čimbenika koji utječu na nasilno ponašanje (Sesar i Dodaj, 2014:165). Neki od tih čimbenika su: demografske varijable, osobna povijest počinitelja, obiteljska situacija, alkohol, marihuana i ostale droge i opijati, psihološke varijable, religioznost itd. (Sesar i Dodaj, 2014:165,166). Treba razlikovati rizične čimbenike za počinjenje nasilja u partnerskim vezama i rizične čimbenike za izloženost partnerskom nasilju. Međutim, istraživanja su puno češće usmjerena na prvi tip rizičnih čimbenika (Sesar i Dodaj, 2014:165). Mnoga istraživanja iznjedrila su različite rezultate o demografskim varijablama kao mogućim rizičnim čimbenicima za partnersko nasilje. Naime, neka istraživanja potvrdila su hipotezu da je niži stupanj obrazovanja muškaraca jedan od rizičnih čimbenika, a ustanovila se i povezanost između ženina statusa zaposlenja, odnosno položaja na radnome mjestu, te partnerova psihološkog nasilja (Sesar i Dodaj, 2014:165).

Suprotno tim rezultatima, Babock i suradnici ustanovili su kako razlike u prihodima partnera, stupnju obrazovanja i položaju na radnome mjestu, nisu bile statistički značajno povezane s rezultatima na ljestvicama psihološke agresije kod muškaraca (Sesar i Dodaj, 2014:165, prema Babock et al.,1993). Varijable poput proživljenog maltretiranja u djetinjstvu te svjedočenja nasilju također su ispitivane kao mogući rizični čimbenici (Sesar i Dodaj, 2014:165).

McKinney i suradnici su istraživajući povezanost kod muškaraca između svjedočenja nasilju u djetinjstvu i psihološkoga partnerskog nasilja utvrdili da postoji korelacija između te dvije varijable, a isto je utvrđeno i za žene (McKinney et al., 2009:172).

S druge strane, rezultati istraživanja Sugarman i Hotalin te Avakame nisu pokazali povezanost između proživljenoga nasilja u obitelji u djetinjstvu s nasiljem u intimnim vezama (Sesar i Dodaj, 2014:165., prema Sugarman et al., 1989., prema Avakame et al., 1998.).

Rezultati dosadašnjih istraživanja pokazali su da je prekomjerno uživanje alkoholnih pića rizični čimbenik za seksualno i fizičko zlostavljanje partnera u svim vrstama intimnih veza (bračni partneri, razvedeni, u romantičnoj vezi...). Isti rezultati dobiveni su i za konzumaciju marihuane - uživanje marihuane rizičan je čimbenik koji može utjecati na pojavu nasilnog ponašanja prema intimnom partneru, a povećava se i rizik za učestalije nasilničko ponašanje (Sesar i Dodaj, 2014:166., prema Stith et al. 2004., prema Lipsky et al.2005., prema Foran et al. 2008., prema Chermack et al. 2000., prema Moore et al. 2005., prema Logan et al. 2001., prema Stuart et al. 2009., prema Wofford et al. 1994).

Ellison i sur. istraživanjem su došli do rezultata da vjerska praksa u obliku pohađanja vjerskih obreda povećava rizik za intimnim partnerskim nasiljem i to kod ispitanika oba spola. Međutim, neka druga istraživanja prikupila su drugačije podatke, i samim time, rezultati su suprotni od rezultata do kojih su istraživanjem došli Ellison i sur. (Sesar i Dodaj, 2014:166., prema Ellison et al. 1999., prema Brinkerhoff et al., 1992).

4.Rizični čimbenici za izloženost partnerskom nasilju

Znanstvenici su svojim istraživačkim radom češće usmjereni na otkrivanje i istraživanje rizičnih čimbenika za počinjenje partnerskog nasilja, dok puno manje istraživanja posvećuje svoj rad otkrivanju i istraživanju rizičnih čimbenika za izloženost partnerskom nasilju (Sesar i Dodaj, 2014:167). Rezultate tih istraživanja koristili su znanstvenici za analizu različitih varijabli o njihovom utjecaju na izloženost i podnošenje, tj. toleriranje partnerskog nasilja. Downs i sur. došli su do rezultata kojima su mogli utvrditi korelaciju između izloženosti fizičkome nasilju u

djetinjstvu i rizika za izloženost partnerskom nasilju (Sesar i Dodaj, 2014:167, prema Downs et al., 1996). Nadalje, mnogi oblici psihičkih poremećaja također povećavaju taj rizik (Sesar i Dodaj, 2014:167). Primjerice, Danielson i sur. ustanovili su povezanost između izloženosti partnerskom nasilju i poremećaja u hranjenju kao jednog oblika psihičkog poremećaja. Međutim, nije ustanovljena ispravna kronologija, odnosno nije utvrđeno je li se poremećaj hranjenja javio kao posljedica izloženosti nasilju, ili je taj poremećaj kod žrtve postojao i prije pretrpljenoga nasilja (Sesar i Dodaj, 2014:167, prema Danielson et al., 1998). Lehrer i sur. istraživanjem su utvrdili negativnu korelaciju između izloženosti nasilju i religioznosti, odnosno manja je vjerojatnost da će religiozne mlade žene biti izložene partnerskome nasilju (Sesar i Dodaj, 2014:167, prema Lehrer et.al, 2009). Na polju osobnosti također su utvrđena određena odstupanja između zlostavljanih žena i onih koje nisu proživjele partnersko nasilje i one se razlikuju po nekim svojim osobinama ličnosti. Žene koje su pretrpile partnersko nasilje na psihološkom planu najčešće su asocijalne, emocionalno osjetljivije te iritabilnije od žena koje se nisu susrele s takvim oblikom nasilja (Sesar i Dodaj, 2014:167, prema Barnett et al., 1996., prema Zlotnick et al., 1998). Alkohol i droga i u ovom slučaju uspostavili su se kao čimbenici rizika (Sesar i Dodaj, 2014:167, prema Cunardi et al., 2002).

5. Intimno partnersko nasilje u mladenačkim vezama u RH i u svijetu

Rezultati istraživanja koje je 2004. godine proveo Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) pokazali su da je čak 60% mladih, koji su sudjelovali u navedenom istraživanju, bilo izloženom nekom obliku nasilja u vezi, dok se 43% mladih nasilno odnosilo prema partneru. Cilj sljedećeg CESI istraživanja iz 2007. godine bio je utvrditi frekventnost nasilja u mladenačkim vezama, pojavne oblike, uzroke, konzekvence takva ponašanja te rizične čimbenike kako za počinjenje, tako i za izloženost nasilju. Istraživanje je obuhvatilo ukupno 1014 učenika i učenica trećih i četvrtih razreda iz čak 42 različite srednje škole diljem RH (Hodžić, 2007:8). Djevojke zastupaju 67% uzorka, a mladići 37% (Hodžić, 2007:30). Većina mladih sudionika istraživanja već su bili u ljubavnoj vezi, odnosno imali su ili još uvijek imaju partnera. Uglavnom smatraju da nasilje u adolescentnim vezama nije nimalo benigno, već predstavlja ozbiljan problem (Hodžić, 2007:8). Istraživanje je otkrilo mnoge alarmantne podatke, primjerice da se „otprilike trećina mladih druži s vršnjačkom grupom u kojoj se nalaze i osobe u nasilnoj vezi, a svaka peta mlada osoba izjavila je da direktno poznaje neku/nekoga

u nasilnoj vezi“ (Hodžić, 2007:8). Jednako tako, uznemirujuća je i činjenica da više od 2/3 mladih ispitanika potvrđuje osobno iskustvo viktimizacije kao posljedice nasilja u vezi, a ulogu nasilnika u vezi priznaje malo manje od polovice ispitanika, odnosno priznali su da su se najmanje jednom ponašali agresivno u vezi (Hodžić, 2007:8). Utvrđeno je da frekventnost nasilja u mladenačkim vezama varira s obzirom na oblik nasilja koji nasilnik upražnjava. Do želje za dominacijom i kontrolom partnera najčešće dolazi zbog patološke ljubomore i pretjerane posesivnosti. Rezultati pokazuju manju zastupljenost seksualnog i fizičkog nasilja kod adolescenata, međutim problem predstavlja nedovoljna osviještenost adolescenata, stoga oni mnoge oblike nasilja nažalost niti ne prepoznaju kao nasilje, već smatraju da je to normalno, uobičajeno i prihvatljivo ponašanje u vezama. Više od polovice mladih iz uzorka afirmiralo je iskustvo pretjerane ljubomore izražene od strane partnera/partnerice, a moguće je da bi taj broj bio i veći kada bi više adolescenata osvijestilo da to nije izraz ljubavi, već kontrole i dominacije te da se takva ponašanja ne smiju tolerirati i smatrati normalnima (Hodžić, 2007:8,9). Nadalje, utvrđeno je da djevojke češće prakticiraju ili su izloženiije proživljavanju psihičkog/emocionalnog nasilja, u odnosu na mladiće koji češće upražnjavaju oblike seksualnog zlostavljanja. Važno je napomenuti činjenicu da je polovica mladih doživjelo, ali i počinilo nasilje prema partneru, tj. nasilje je obostrano u adolescentnoj dobi (Hodžić, 2007:9). S godinama se to mijenja, pa su žene u odrasloj dobi puno češće viktimizirane u vezama nego muškarci (Ajduković et al., 2011:529). Nadalje, emocije i reakcije koje nastaju kao nusproizvod nasilja također se rodno razlikuju. Djevojke puno teže i ozbiljnije proživljavaju nasilje, izraženiji su osjećaji povrijeđenosti, tuge, nemoći, nesreće, potresenosti, usplahirenosti, nemira, zabrinutosti, anksioznosti, srama, nelagode, nesigurnosti, krivnje, potcijenjenosti i sl. S druge strane, mladići puno češće ostaju nepotreseni, flegmatični, ležerni i opuštteni, štoviše, izjavljuju da im je izljev agresije bio komičan (Hodžić, 2007:9). Također, ustanovilo se kako djevojke imaju ispravnije stavove o tome kakva treba biti kvalitetna, zdrava i društveno prihvatljiva veza i odnosi u istoj, a također su spremnije potražiti pomoć i savjete, kao i potpomoći onima koji proživljavaju nasilje (Ajduković et al., 2011:527,528).

Ni u SAD-u, kao ni u Kanadi, nasilje u mladenačkim vezama nije ništa manje izraženo. Tri velika istraživanja koja su bila provedena u SAD-u i Kanadi iznijedrila su uznemirujuće rezultate na temu nasilja u mladenačkim vezama. Rezultati istraživanja pokazali su da nasilje u vezama, nažalost, nije neuobičajena pojava (Ajduković et al., 2011:528). Štoviše, čak je „između 22,5% i 39,1% mladića te između 37,8% i 43,6% djevojaka počinilo neki oblik nasilja u vezi“ (Ajduković et al., 2011:528, prema Marcus, 2007). Rezultati dobiveni na američkom nacionalnom uzorku heteroseksualnih adolescenata pokazali su da je fizičko i psihičko nasilje

među mladima učestalo, konkretnije - tri od deset adolescenata u dobi između 12 i 21 godine, doživjeli su neki oblik nasilja u vezi (Halpern et al., 2001:1684). Nadalje, i u svijetu je, kao što je i slučaj u RH, učestalo obostrano, tj. uzajamno nasilje u kojem su oba partnera nasilna jedno prema drugome (Ajduković et al., 2011:528). Istraživanjem se uspostavilo kako je čak 66% parova iz uzorka pretrpjelo nasilje, ali je nasiljem i uzvratilo, tako da se može konstatirati kako u nasilju često podjednako sudjeluju oba partnera (Ajduković et al., 2011:528, prema Gray i Foshee, 1997). Međutim, u slučajevima u kojima se samo jedan partner nasilno ponaša, češće su to djevojke. Naime, u 17% parova djevojka je bila nasilna prema mladiću, a samo u 4% parova mladić je bio nasilan (Ajduković et al., 2011:528, prema Howard i Wang, 2003., prema Howard et al., 2007). Do sličnih podataka došlo je veliko međunarodno istraživanje iz 2007.godine, koje je bilo provedeno na uzorku većem od 13 tisuća studenata iz 32 zemlje, a rezultati su pokazali kako je skoro 1/3 djevojaka i jednako toliko mladića u proteklih godinu dana fizički napalo partnera/partnericu (Ajduković et al., 2011:529, prema Straus, 2007). Na prvome mjestu, po učestalosti, jest uzajamno nasilje, zatim nasilje koje su počinile djevojke prema mladićima, a mladići su najrjeđe bili u ulozi nasilnika (Ajduković et al., 2011:529).

Dodatno je uznemirujuća činjenica da djevojke koje su u adolescentskoj dobi već proživjele iskustvo nasilja u romantičnoj vezi, imaju puno veće šanse da ponovno budu žrtve u studentskoj dobi, uključujući i seksualni oblik nasilja (Smith et al., 2003:1107).

U istraživanju koje je provela O'Keefe 1997. u Los Angelesu došlo se do rezultata kako je bijes bio glavni razlog za počinjenje nasilja i kod mladića i kod djevojaka. Međutim, djevojke su se često izjašnjavale kako su nasilju bile sklone isključivo zbog samoobrane, dok su mladići priznali kako su se nasiljem koristili da bi partnericu držali pod kontrolom (Hickman et al., 2004:127,128, prema O'Keefe, 1997).

6. Analiza slučaja s Općinskog kaznenog suda za mladež u Zagrebu

6.1. Uvod

Slučaj je predmet analize koje je procesuirao Odjel za mladež Općinskog kaznenog suda u Zagrebu. Radi se o kaznenome djelu počinjenom od strane mlađe punoljetne muške osobe (18 godina) u odnosu na osobu s kojom je bio u intimnoj vezi, a koje je kazneno-pravnom terminologijom klasificirano kao kazneno djelo protiv osobne slobode – nametljivo ponašanje (čl.140. st.2. i 3. KZ/11).

6.2. Struktura, patologija i socioekonomski status obitelji

Riječ je o osobi koja u vrijeme počinjenja djela još uvijek nije bila samostalni član društva, niti ekonomski, niti socijalno. Naime, mladić je odrastao u fizičkome i spolnome smislu, tj. sposoban je za biološku reprodukciju i ima tijelo odrasle osobe, ali je i dalje ekonomski ovisan o svojim roditeljima, budući da je u vrijeme počinjenja djela živio s roditeljima u njihovoj kući u Zagrebu i tada nije bio u radnome odnosu, iako je srednjoškolsko obrazovanje već bio završio. Unatoč zadovoljavajućim obiteljskim prilikama i vrlo dobrom socio-ekonomskom statusu, mladić je počinio kazneno djelo oduzimanja slobode, odnosno ponašao se agresivno i nasilno prema djevojci s kojom je bio u intimnoj vezi, uhodio ju je, uznemiravao i prijetio na različite načine. Obitelj posjeduje nekoliko nekretnina u RH, a oba roditelja su u stalnom radnom odnosu i dobro zarađuju. Optuženi mladić je srednje dijete – ima još dvojicu braće, a roditelji su u bračnoj zajednici. Oba roditelja podrijetlom su iz BiH, a u Zagreb su se doselili i izgradili kuću te je otac osnovao privatnu tvrtku. Obitelj zadovoljavajuće funkcionira, nikada nije bila u tretmanu Centra za socijalnu skrb i nitko u obitelji nema evidentiranih kaznenih prijava, no optuženik je privrženiji majci i s njom ostvaruje bolji odnos, ali majka ne ostavlja dojam da može uspostaviti i održati autoritet nad sinom.

6.3. Ličnost i ponašanje

Optuženi mladić ima poteškoća s kontroliranjem bijesa i agresije, lako ga se uznemiri i impulzivno reagira na svaku provokaciju. Osnovnu školu završio je s prosječnim uspjehom, a srednju školu sa skromnim dovoljnim uspjehom. Bio je problematičan jer nije uvažavao autoritete, ometao je nastavu, odbijao je odrađivati obaveznu stručnu praksu u srednjoj školi. Nije imao nikakav interes niti volju za rad, a najviše pažnje posvećuje fizičkom izgledu. Očekivao je od djevojke da poslušno izvršava sva njegova naređenja i ponaša se sukladno njegovim očekivanjima i prohtjevima. Kada bi ga pitala za objašnjenje takvog odnošenja prema njoj, on bi joj na to odgovorio „da to tako mora biti“.

6.4. Modaliteti izvršenja kaznenog djela

Kazneno djelo u konkretnom slučaju nije se dogodilo trenutačno, nego obuhvaća dulji vremenski period. Od srpnja 2014. godine do rujna 2015. godine., mladić je svoju oko godinu dana stariju bivšu djevojku, s ciljem da je ustraši i da s njom uspostavi neželjeni kontakt, pratio i slijedio na način da je učestalo dolazio na mjesta gdje je ona boravila te joj je redovito putem svoga mobitela na njezin mobilni telefon slao SMS poruke prijetećeg sadržaja, uključujući i prijetnje smrću, a prilikom susreta ju je i više puta verbalno i fizički napadao. Svim navedenim postupanjima prema djevojci, mladić je kod nje izazvao osjećaj anksioznosti i straha za vlastitu sigurnost. Međutim, mladić nije bio grub samo nakon prekida veze, već su i tijekom trajanja ljubavne veze imali verbalne svađe. U nekoliko navrata su prekidali vezu, pa se pomirili i nastavljali dalje. Upoznali su se krajem 2013.godine u jednom zagrebačkom noćnom klubu, nakon čega su se nastavili viđati, a u ljubavnu vezu stupili su početkom 2014.godine. Djevojka navodi kako je narednih nekoliko mjeseci gotovo svakodnevno osobnim automobilom dolazio po nju u školu nakon završetka nastave i odvezio ju na adresu stanovanja (tada je pohađala drugi razred srednje škole), a ozbiljnije zlostavljanje počelo je na način da joj je zabranjivao izlaske bez njegova dopuštenja i/ili nazočnosti, odlaske u trgovinu i druženje s prijateljicama. Nadalje, zabranjuje joj odijevanje određene odjeće i šminkanje. Također, primijetila je da je pregledavao sadržaj poruka u njezinom mobilnom telefonu. Zlostavljanje je kulminiralo u petom mjesecu njihove ljubavne veze, kada ju je mladić udario otvorenim dlanom po licu, u kući njegovih roditelja, a čemu je prethodila svađa, upravo zbog pregledavanja SMS poruka na njezinome mobitelu. Takav odnos podsjeća na robovlasnički odnos, a ne na ljubavnu vezu dvoje mladih ljudi. Međutim, djevojka je bila zaljubljena u njega i čvrsto je vjerovala da će se on promijeniti, ali zapravo je postajao sve agresivniji i odnos je bio sve gori. Nakon svakog prekida, mladić bi ju nagovarao na nastavak veze i obećavao da će se promijeniti. Djevojka je definitivno odlučila prekinuti vezu u lipnju 2014. godine. Mladić to nikako nije mogao prihvatiti te je nakon toga uslijedilo pet većih incidenata, prilikom kojih ju je optuženik u stanu u kojem djevojka živi s majkom, napao na način da je bacao stvari na nju, udario je nogom u trbuh te ju je više puta ošamario i udario šakom u leđa, čvrsto stisnuo za vrat, pratio na razgovor za posao, pratio do kafića u kojem se nalazila s prijateljicom, itd. Nakon što ju je u rujnu 2014. godine fizički napao ispred stambene zgrade u kojoj djevojka živi s majkom, uz majčinu potporu odlučila ga je prijaviti te podnijeti prijedlog za kazneni progon. Napokon je shvatila da

je on na taj način zadovoljavao svoje nagone, to ga je ispunjavalo i smirivalo, a od nje bi odlazio kao da se ništa loše nije dogodilo.

6.5. Kazneni postupak

Nakon što je oštećenica podnijela prijedlog za kazneni progon, mladić je priveden te je protiv njega pokrenut kazneni postupak. Dokaznim postupkom utvrdilo se da mladić uistinu ima poteškoća u kontroli impulzivnih reakcija i agresivnosti te da reagira i na najmanju provokaciju, a mladić je i sam svjestan da to mora promijeniti. Međutim, njegova ubrojjivost nije dovedena u pitanje, a nije upitna ni njegova svijest o zakonskoj zabranjenosti činjenja takvih djela. Optuženikova majka prilikom saslušanja navodi kako je mladić tijekom školovanja, posebno osnovnoškolskog, bio slabije koncentracije, ometao je nastavu te nije uvažavao autoritete, a vidljivo je da ni majku ne doživljava kao autoritet, ali s njom ostvaruje bolji odnos nego s ocem. S dovoljnim uspjehom završio je sve razrede srednje obrtničke škole po trogodišnjem programu, ali po završetku školovanja nije imao motivaciju niti volju za rad, no s vremenom je unaprijedio svoj odnos prema radu te od prosinca 2014. godine stupa u stalni radni odnos. Izjavljuje kako stalno društvo nema, već samo povremeno izlazi na kave.

Sud je u obzir uzeo dob optuženika, koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela imao 18 godina, a za vrijeme suđenja 19 godina, kao i činjenicu da je riječ o ljubavnoj vezi u kojoj optuženik, kao mlada osoba, nije znao kontrolirati i promijeniti svoje ponašanje. Nadalje, sud je uzeo u obzir i da je optuženik odrastao u uredno funkcionirajućoj obitelji, koja nikada nije bila u tretmanu Centra za socijalnu skrb te koja skrbi za njegovo uzdržavanje i osigurava mu zadovoljavajuće stambene prilike. Također, optuženik do tada nije bio evidentiran kao počinitelj kaznenih djela (ali je počinio veći broj prekršajnih djela vezanih za Zakon o sigurnosti prometa na cestama) i, konačno, optuženik napokon pokazuje volju za prihvaćanjem odgovornosti za počinjeno te za suradnju sa stručnim osobama.

6.6. Izrečena sankcija

Stručne osobe predložile su sudu izricanje odgojne mjere posebne obveze uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, ističući pozitivne učinke tretmana u kojemu je mladić sudjelovao prije donošenja presude, a navode pozitivne pomake u načinu razmišljanja, veću kritičnost i svjesnost vlastitih postupanja te smatraju da predložena mjera može djelovati na razvoj njegove ličnosti, promjenu stavova i jačanje osobne

odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja sličnih ili drugih kaznenih djela. Iz navedenih dokaza posebno je proizlazila činjenica da mladić više ne uznemirava oštećenicu, odnosno ne pokušava uspostaviti kontakt s njom, ali to ne umanjuje ozbiljnost počinjenog djela, s obzirom da se radilo o posebno teškom obliku ovoga kaznenog djela, koje je ostavilo posljedice na oštećenici, budući da se s agresivnošću mladića nije znala nositi te se nije povjeravala o tome bliskim osobama, a s obzirom na emotivnu vezu s mladićem, uvijek je iznova pristajala na susrete s njim i obnavljanje veze.

7. Zaključak

Nasilje u mladenačkim intimnim vezama predstavlja veliki problem i opasnost, kako za pojedince, tako i za društvo u cjelini. Ne bi se smio tolerirati niti jedan oblik nasilja, pogotovo u društvima za koja se smatra da su razvijena ili napreduju prema toj fazi. Budući da nasilje može na žrtvi ostaviti neizbrisive posljedice, mora mu se pristupiti krajnje ozbiljno i odlučno te prvenstveno raditi na prevenciji nasilja, kako do istih ne bi niti došlo. Adolescenti i mladi ljudi općenito su vrlo osjetljiva dobna skupina i zato im treba pristupati veoma pažljivo i obraćati na njih mnogo pozornosti kako bi ih se na vrijeme osvjestilo te usmjerilo na pravi put. Mladi ljudi često nisu ni svjesni posljedica koje sa sobom nosi počinjenje nekog (ne)djela, no to nije opravdanje da im se oprašta i zanemaruje, već alarm koji upozorava da im se posveti dodatna briga i skrb, kako bi se započelo s procesom preodgoja. Taj zadatak iziskuje angažman mnogih ljudi, počevši od najbližijih osoba (roditelja, tj. obitelji), šire rodbine, prijatelja, pa do zaduženih stručnih osoba, primjerice zaposlenici odgojno-obrazovnih ustanova (profesori, pedagozi, psiholozi...), socijalni radnici, policija, itd. Na svako nasilje treba hitno i bez odgađanja reagirati, bez obzira radi li se o najblažem obliku nasilja u intimnoj vezi, ili o vrlo teškom obliku toga kaznenog djela (poput slučaja iz ovog rada). S obzirom da svatko želi živjeti u uređenom i dobro funkcionirajućem društvu, problem nasilja, odnosno osjećaj (ne)sigurnosti, važan je element za razvoj i ostvarenje kvalitetnog društva.

8. Popis korištenih izvora:

1. Ajduković, D., Löw, A., & Sušac, N. (2011). Rodne razlike i prediktori partnerskog nasilja u mladenačkim vezama. *Ljetopis socijalnog rada*, 18(3), 527-553.
2. Ajduković, M., & Ručević, S. (2009). Nasilje u vezama mladih. *Medicus*, 18(2_Adolescencija), 217-225.
3. Halpern, C. T., Oslak, S. G., Young, M. L., Martin, S. L. & Kupper, L. L. (2001). Partner violence among adolescents in opposite-sex romantic relationships: Findings from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *American Journal of Public Health*, 91, 1679–1685.
4. Hickman, L. J., Jaycox, L. H., & Aronoff, J. (2004). Dating violence among adolescents prevalence, gender distribution, and prevention program effectiveness. *Trauma, Violence, & Abuse*, 5(2), 123-142.
5. Hodžić, A. (2007.) Nasilje ne prolazi samo od sebe: Izvještaj o istraživanju rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj. Zagreb: CESI.
6. Hopcroft, R. L. (2009). Gender inequality in interaction—An evolutionary account. *Social forces*, 87(4), 1845-1871.
7. Jambrešić, I. (2016). Nasilje u romantičnim odnosima (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Psychology.).
8. Kaura, S. A. & Lohman, B. J. (2007). Dating violence victimization, relationship satisfaction, mental health problems, and acceptability of violence: A comparison of men and women. *Journal of Family Violence*, 22, 367–381.
9. McKinney C, Caetano R, Harris T, Ebama M. Alcohol availability and intimate partner violence among US couples. *Alcohol Clin Exp Res* 2009; 33: 1-8.

10. Miliša, Z., & Bagarić, M. (2012). Stilovi ponašanja i vrijednosne orijentacije. *MEDIANALI znanstveni časopis za medije, novinarstvo, masovno komuniciranje, odnose s javnostima i kulturu društva*, 6(12), 68-104.

11. Peronja, D. (2013). Nasilje u adolescentnim romantičnim vezama: uloga samopoštovanja i delinkventnog ponašanja.

12. Sesar, K., & Dodaj, A. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija*, 42(3), 162-171.

13. Smith, P. H., White, J. V. & Holland L. J. (2003). A longitudinal perspective on dating violence among adolescent and college-age women. *American Journal of Public Health*, 93, 1104-1109.

Novinski članci:

1. „Bacio curu u jezero nakon svade u autu“ , pristupljeno 20.08.2017., s: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/bacio-curu-u-jezero-nakon-svade-u-autu-20090909>,

2. „Nevjenčanu partnericu zbog noćnog izlaska poslao u bolnicu“ , pristupljeno 20.08.2017., s: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/nevjencanu-partnericu-zbog-nocnog-izlaska-poslao-u-bolnicu-20121022>

3. „Prijetio mi je kad sam ga ostavila, ali nisam ni slutila da bi mi mogao zapaliti kuću“ , pristupljeno 20.08.2017., s : <http://www.jutarnji.hr/arhiva/istinita-prica-prijetio-mi-je-kad-sam-ga-ostavila-ali-nisam-ni-slutila-da-bi-mi-mogao-zapaliti-kucu/1144385/>

4. „Slatinac premlatio nevjencanu suprugu i teško je ozlijedio“ , pristupljeno 20.08.2017., s : <https://www.vecernji.hr/vijesti/slatinac-premlatio-nevjencanu-suprugu-i-tesko-je-ozlijedio-545973>

5. „Tražila je pomoć jer joj prijete, ali je nisu slušali. Ubio ju je nožem“, pristupljeno 20.08.2017., s: <https://www.vecernji.hr/vijesti/trazila-je-pomoc-jer-joj-prijeti-ali-je-nisu-slusali-ubio-ju-je-nozem-457568>

6. „Tukao me nogama po licu, rezaokuhinjskim nožem, gasio mi čikove po ruci, gađao me vreloom tavom“, pristupljeno 20.08.2017., s: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/tukao-me-nogama-po-licu-rezaokuhinjskim-nozem-gasio-mi-cikove-po-ruci-gadao-me-vreloom-tavom/485593/>

7. „Šarmantni zavodnik postao je posesivni manijak! Sve je bilo u redu dok nisam proturiječila“, pristupljeno 20.08.2017., s: <http://www.jutarnji.hr/arhiva/istinita-prica-sarmantni-zavodnik-postao-je-posesivni-manijak-sve-je-bilo-u-redu-dok-nisam-proturijecila./1155692/>

8. „Završila u bolnici jer ju je izudarao pijani nevjenčani suprug“, pristupljeno 20.08.2017., s: <https://www.vecernji.hr/vijesti/završila-u-bolnici-je-ju-je-izudarao-pijani-nevjencani-suprug-130304>